

REFERENCA: AUDITIMI I BIAS NE SISTEME

CFARE ESHTË BIAS ALGORITMIK?

Bias algoritmik ndodh kur një sistem vendimmarrjeje prodhon rezultate sistematikisht të padrejta për grupe të caktuara. Mund të jetë rezultat i të dhënave historike të njëanshme, dizajnit të gabuar, ose mungesës së përfaqësimit të grupeve të caktuara.

LLOJET E BIAS

Lloji	Burimi	Shembull
Historik	Te dhëna të vjetra me diskriminim	Norma historike e refuzimeve
Përfaqësimi	Grupe të nën-përfaqësuar	Pak të dhëna për zona rurale
Matjes	Variabla proxy	Kodi postar si proxy për race
Agregimit	Një model për të gjithë	Neglizhim i dallimeve rajonale

METRIKAT E DREJTËSISE

Metrika	Formula	Pragu
Disparate Impact Ratio	$\text{Norma}_{\min} / \text{Norma}_{\max}$	≥ 0.80
Equal Opportunity	$\text{TPR}_A = \text{TPR}_B$	Diferenca $\leq 5\%$
Demographic Parity	$P(Y A) = P(Y B)$	Diferenca $\leq 5\%$
Calibration	$P(Y=1 S=s,A) = P(Y=1 S=s,B)$	Korrelacion i lartë

KUADRI LIGJOR SHQIPTAR

Kushtetuta e Shqipërisë, Neni 18:

Te gjithë janë të barabartë përpara ligjit. Askush nuk mund të diskriminohet padrejtesisht për shkaqe të tilla si gjinia, raca, feja, etnia, gjuha, bindjet politike, fetare a filozofike, gjendja ekonomike, arsimore, sociale ose prejardhja prinderore.

STRATEGJI KORRIGJUESE

- Para-procesim:** Balanconi datasetin përpara trajnimit
- Ne-procesim:** Shtoni kushte drejtësie në funksionin objektiv
- Pas-procesim:** Rregulloni pragun e vendimit për grupe të ndryshme

4. **Monitorim:** Auditim i vazhdueshem i metrikave

5. **Transparence:** Publikoni raportet e auditimit

Referenca Auditimi - Workshop AI Biometrike